

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการของเสียจากฟาร์มสุกรในอำเภอเมือง จังหวัดพะเยาในครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งศึกษาถึงแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดจากฟาร์มสุกร เนื่องจากเป็น ปัญหาที่เกิดขึ้นทั่วไปในจังหวัดพะเยาและจังหวัดอื่น ๆ ซึ่งมักจะสร้างปัญหาให้กับชุมชนที่อยู่ ใกล้เคียง บางพื้นที่สามารถแก้ปัญหานี้ได้ ผู้ที่เดือดร้อนก็คือชุมชนและสิ่งแวดล้อมของชุมชน นั้น ๆ ดังตัวอย่างบ้านป่าข่อยเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุงและป้องกันปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวที่เกิดขึ้นในชุมชน ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องครอบคลุมเนื้อหาและประเด็นแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดเศรษฐศาสตร์สีเขียว
2. แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนัก
3. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม
4. แนวคิดเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย
5. บทบาทของสื่อมวลชนในการแก้ไขความขัดแย้งในสังคม
6. ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากมลภาวะในฟาร์มสุกร
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเศรษฐศาสตร์สีเขียว

ท่ามกลางวัฒนธรรมการบริโภคที่ฟุ่มเฟือย การขยายตัวจะทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม มากขึ้นในสังคมทุนนิยม เราจะพบว่า ระบบอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือชุมชน มีแนวโน้มที่จะปล่อยของเสีย ขยะ สารพิษ ฯลฯ ลงสู่สิ่งแวดล้อมในปริมาณที่มากขึ้นตลอดเวลา ทั้งนี้เป็นเพราะกระบวนการผลิตสินค้าและอุตสาหกรรมสมัยใหม่ เน้นหนักการใช้พลังงานและใช้ ผลิตภัณฑ์สังเคราะห์ที่มีของเสียและสิ่งตกค้างที่ค่อนข้างจะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม เมื่อมีการ ผลิตมากขึ้น บริโภคมากขึ้น “ต้นทุนของสิ่งแวดล้อม” ย่อมสูงขึ้นด้วย

จากสภาพความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้มีแบบจำลองโลก ที่มีชื่อเสียงโด่งดัง ของ Meadow (1972 อ้างถึงใน ผุสดี ครุณมาศ, 2541 : 14) เรียกว่า “Limits to

Growth” ซึ่งชี้ว่า การพัฒนาของโลกมีสมมติฐานอยู่ 3 ข้อ ที่ส่งผลให้การขยายตัวของเศรษฐกิจ เป็นไปทางทำลายล้างระบบนิเวศ และตัวมนุษย์โดยได้กล่าวไว้ดังนี้

1. ระบบค่านิยมทางสังคมสมัยใหม่ที่ส่งเสริมการขยายตัวของประชากรและการลงทุน ดังนั้นเศรษฐกิจจึงมีแนวโน้มที่จะขยายตัวอย่างไม่หยุดยั้ง ยกเว้นจะมีอะไรมาขวางกั้น เช่น ชีดจำกัดทางทรัพยากร

2. การขยายตัวแบบนี้สร้างแรงกดดันต่อระบบนิเวศอย่างรุนแรง ผลที่เกิดขึ้นตามมา คือ สิ่งแวดล้อมเป็นพิษมากขึ้นประสิทธิภาพการผลิตที่มีแนวโน้มลดลงท่ามกลางการใช้ทรัพยากร และการลงทุนมากขึ้น ต้นทุนทรัพยากรและการพัฒนาสาขาต่าง ๆ สูงขึ้น เมื่อชีดจำกัดทางสิ่งแวดล้อมปรากฏชัดขึ้น ระบบเศรษฐกิจก็เริ่มมีปัญหามากขึ้น

3. การปรับตัวของมนุษย์เกิดขึ้นอย่างช้า ๆ ทั้งนี้มนุษย์ต้องใช้เวลาระยะหนึ่งในการรับรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นใหม่ แล้วจึงจะทำการปรับค่านิยม สถาบัน และเทคโนโลยี

ฉะนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางทุนนิยม ซึ่งผลักดันให้มีการนำทรัพยากรจำนวนมากมาใช้เพื่อเร่งการขยายตัวของเศรษฐกิจ เกิดปรากฏการณ์ความเสื่อมโทรมด้านทรัพยากรธรรมชาติอย่างรุนแรง ทำให้จำเป็นต้องมีการแสวงหาคำคิดใหม่ที่เรียกว่า “เศรษฐศาสตร์เขียว” (Green Economics) ที่มีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ การปฏิรูปพื้นฐานทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของนิเวศวิทยา โดยจะเน้นความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมและชีวิตมนุษย์ อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังจะต้องดำเนินการให้มีการเปลี่ยนแปลงหลายระดับ คือ

1. ทางด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ
2. ทางด้านนโยบายสิ่งแวดล้อมของกลุ่มธุรกิจและอุตสาหกรรม
3. ทางด้านขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม เพื่อปรับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ทั้งนี้โดยพื้นฐานของยุทธศาสตร์ “การพัฒนาแบบยั่งยืนยาวนาน”

การพัฒนาแบบยั่งยืนเน้นการตอบสนองความต้องการของมวลชนผู้ยากไร้ในชนบท และในเมือง รวมทั้งการกำหนดชีดจำกัดของระบบนิเวศวิทยาที่สามารถรองรับการพัฒนาได้ไปพร้อม ๆ กับการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

อย่างไรก็ดี ที่ผ่านมาจากคณะกรรมการโลกเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) ของสหประชาชาติ ที่มีหน้าที่หลักในการวิเคราะห์และแสวงหายุทธศาสตร์ทางสิ่งแวดล้อม ได้กำหนดเป้าหมายให้ประชาคมโลกบรรลุถึงการพัฒนาแบบยั่งยืนยาวนานให้ได้ภายในปี ค.ศ. 2000

นอกจากนี้ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2536) ได้เสนอบทความเรื่อง “เศรษฐศาสตร์กับนิเวศวิทยาการเมือง” แสวงหาความพอดีในระบบเศรษฐกิจ เพื่อความยั่งยืนของระบบนิเวศ ในการประชุมทางวิชาการเมื่อวันที่ 12-13 กันยายน 2538 ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่า ระบบเศรษฐกิจไทยที่ผ่านมารัฐกิจเอกชนนิยมที่จะสร้างมลภาวะมากกว่าที่จะลงทุนสร้างระบบเทคโนโลยีที่ควบคุมมลภาวะ ท่ามกลางการแข่งขันที่ตึงเครียด การคิดถึง “สีเขียว” อาจหมายถึงการพ่ายแพ้ทางการตลาด ขณะเดียวกันก็พบว่า รัฐบาลไทยก็ไม่ค่อยให้ความสำคัญสูงต่อเรื่องสิ่งแวดล้อม ดังนั้นแรงจูงใจหรือแรงบังคับให้ธุรกิจป้องกันมลภาวะจึงไม่ค่อยมี

ดังนั้นเพื่อจะให้เกิด “การพัฒนาแบบยั่งยืน” แก่สังคมไทยจะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขที่เป็น 3 ข้อ

1. ต้องการรับรู้เกี่ยวกับปัญหาวิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อมอย่างฉับไวจากทุกวงการที่เกี่ยวข้อง
2. ต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิด “ความไม่ยั่งยืน” ในระบบเศรษฐกิจสังคมไทย
3. ต้องแสวงหายุทธศาสตร์ใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ในการยุติวิกฤตการณ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

จะเห็นได้ว่า แนวคิดเศรษฐศาสตร์สีเขียวเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจโดยไม่ได้ส่งเสริมลักษณะวัตถุนิยมและการขยายตัวอย่างไม่มีขีดจำกัด แต่ได้มีการคำนึงการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพควบคู่กันไป

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนัก

Carter (1973 อ้างถึงใน สุชิน สงวนบุญญศิริ, 2532 : 45) ให้ความหมายของความตระหนัก (Awareness) ไว้ว่า เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการเกิดความรู้สึกของบุคคลหรือการที่บุคคลแสดงความรับผิดชอบต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

จากความหมายของความตระหนักที่คาร์เตอร์ได้กล่าวไว้ข้างต้นจะเห็นได้ว่า ความตระหนักเป็นความสำนึกเป็นความรู้ตัวเป็นความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่ประสบในสภาพแวดล้อมเกิดการรับรู้ (Perception) ขึ้น และนำไปสู่การคิดรวบยอด การเรียนรู้ และความตระหนักตามลำดับ การเรียนรู้และความตระหนักจะนำไปสู่ความพร้อมที่จะแสดงการกระทำหรือแสดงพฤติกรรมต่อไปตามขั้นตอนและขบวนการเกิดความตระหนัก

มนัส สุวรรณ (2532 : 1-11) ได้กล่าวว่า ความตระหนัก (Awareness) เป็นความรู้ที่ประจักษ์ชัด หรือความรู้ชัดเจน มี 4 ประการคือ

1. รู้จริง/ซาบซึ้ง (Appreciation) เน้นเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเรื่องที่สนใจ รู้ซึ่งว่าอะไร ผิดอะไรถูก และอะไรจะเป็นผลดี อะไรจะเป็นผลเสีย
2. มีความรัก ห่วงเห่น เน้นในสิ่งที่เข้าใจอย่างซาบซึ้งว่าเป็นสิ่งที่ถูกเป็นสิ่งที่ดี เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อคนและส่วนรวม
3. มีความวิตกกังวลว่าจะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและสังคม
4. ทำจริง ปฏิบัติจริง ไม่ได้เน้นว่าต้องทำ แต่เป็นกรณีที่ทำได้หรือเป็นไปได้ทุกคนมีความสามารถ (capability) ที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ อยู่ในระดับหนึ่งเท่านั้น ปรากฏการณ์ที่ไม่สามารถทำจริงหรือปฏิบัติจริงได้โดยตรง ก็สามารถทำจริงหรือปฏิบัติจริงโดยทางอ้อม ปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ ได้

จากความหมายของการตระหนักและการจำแนกระดับพัฒนาการดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าความตระหนักเรื่องเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการกำจัดของเสียจากฟาร์ม หมายถึง ลักษณะนิสัยบุคคลที่เป็นพฤติกรรมแสดงออกของบุคคลที่จะปฏิบัติกับของเสียจากฟาร์มในการบริหารจัดการฟาร์มในเหตุการณ์หนึ่ง ๆ ซึ่งจะสะท้อนออกมาให้เห็นว่ามีความรับรู้ความสำนึกและผลเสีย ก่อให้เกิดเป็นความเข้าใจที่จะเลือกปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับของเสียจากฟาร์มอย่างฉลาด มีเหตุผล เพื่อรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมให้ดีตลอดไป

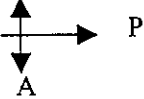
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม

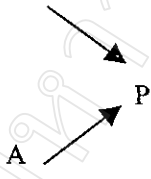
ความหมายของพฤติกรรม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2526 : 573) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมมนุษย์ว่า หมายถึง การกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด และความรู้สึก เพื่อตอบสนองสิ่งเร้า กล่าวคือ บุคคลจะมีพฤติกรรมเช่นนั้น เพราะเคยได้ร่วมสังสรรค์กับเพื่อนมนุษย์มาก่อนแล้ว พฤติกรรมมนุษย์ต่างจากพฤติกรรมที่มีมาแต่กำเนิดหรือสันดานอันเป็นสามัญอยู่ในสามัญอื่นทั่วไป

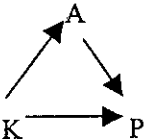
ความรู้มีส่วนสำคัญที่จะก่อให้เกิดแรงจูงใจที่จะปฏิบัติ และก่อให้เกิดความสามารถที่จะปฏิบัติการณ์มีความรู้ที่ถูกต้องและเหมาะสม ทำให้ทราบว่าต้องปฏิบัติอย่างไร และต้องสามารถปฏิบัติได้จริง ดังนั้นความรู้และการปฏิบัติจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การสร้างเสริมความรู้จะช่วยสร้างพฤติกรรมการปฏิบัติตามสิ่งที่ตนรู้เสมอไป ทักษะจะเป็นตัวเชื่อมระหว่างความรู้ที่ผู้เรียนได้รับการกระทำหรือปฏิบัติถ้าเขามีทัศนคติที่ดี รวมถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ที่จะกระตุ้นให้ปฏิบัติแล้ว บุคคลจะมีแนวโน้มที่จะกระทำหรือปฏิบัติมากกว่าบุคคลที่มีทัศนคติไม่ดี (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2526)

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ (K) ทักษะ (A) และการปฏิบัติ (P) มีความสัมพันธ์กัน
ได้เป็น 4 ลักษณะ ซึ่งนิยามนุญปิฎ (2528 : 68) ได้อธิบายไว้ดังนี้

1. $K \rightarrow A \rightarrow P$ = ความรู้มีความสัมพันธ์กับทักษะ ซึ่งส่งผลให้เกิดการปฏิบัติ
หมายความว่า ผู้เรียนเมื่อได้ศึกษาเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ จะเกิด
ความรู้ ส่งผลให้ผู้เรียนมีแนวความคิดเป็นของตนเอง เรียกว่า
เกิดทักษะ เมื่อผู้เรียนมีทักษะเช่นไรย่อมมีการปฏิบัติเช่นนั้น
เช่นมีทักษะที่ดีย่อมทำให้การปฏิบัติดี ทำนองเดียวกัน เมื่อเกิด
ทักษะที่ไม่ดีย่อมมีการปฏิบัติที่ไม่ดี ไม่ถูกต้อง เป็นต้น

2. = ความรู้และทักษะมีความสัมพันธ์กัน และทำให้เกิดการ
ปฏิบัติตามมา หมายความว่า ความรู้และทักษะต่างมีความ
สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งมีผลต่อการปฏิบัติ เช่น ผู้เรียนที่มี
ความดีจะมีทักษะที่ดี ขณะเดียวกันผู้ที่มีทักษะที่ดีย่อมมี
ความรู้ดี ซึ่งทั้งสองประการต่างส่งผลให้เกิดการปฏิบัติที่ดี

3. = ความรู้และทักษะต่างก็ทำให้เกิดการปฏิบัติได้ โดยที่ความรู้
และทักษะไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กัน
หมายความว่า ความรู้และทักษะต่างก็มีผลต่อการปฏิบัติ
เหมือนกัน โดยที่ความรู้และทักษะไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์
ซึ่งกันและกัน

4. = ความรู้มีผลต่อการปฏิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อม สำหรับ
ทางอ้อมนั้นมีทักษะเป็นตัวกลางทำให้เกิดการปฏิบัติตามมา

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่าความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติมีความสัมพันธ์กันและเป็น
ที่เชื่อกันว่า ทักษะที่มีผลการแสดงออกของพฤติกรรมของบุคคล และขณะเดียวกันการปฏิบัติของ
บุคคลก็มีผลต่อทักษะของบุคคลนั้นด้วย

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย

การพิจารณาการบังคับใช้กฎหมาย ต้องคำนึงถึงประเด็นหลัก 3 ประการ ดังนี้

1. เนื้อหาสาระของกฎหมายที่จะต้องครอบคลุมไปถึงวัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ของกฎหมาย และมาตรการและวิธีการต่าง ๆ ที่กฎหมายนั้นจะนำมาใช้
2. องค์กรหรือหน่วยงานของรัฐที่บังคับใช้กฎหมาย ซึ่งการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้นั้น จะคำนึงถึงความเกี่ยวพันระหว่างองค์กรในด้านการสอดประสานและความขัดแย้ง ตลอดจนความซ้ำซ้อนขององค์กรหรือหน่วยงานหลักตามกฎหมายนั้น ๆ กับองค์กรหรือหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งของรัฐบาลและเอกชนในลักษณะของความสัมพันธ์ (Correlation) และปฏิสัมพันธ์ (Interaction)
3. มาตรการลงโทษ (Sanction) ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะความผิดที่เกิดขึ้นจากการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายนั้น ๆ

ปัจจัยในการบังคับของกฎหมายที่มีส่วนสัมพันธ์ต่อการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม ได้แก่

มาตรการทางอาญา เป็นมาตรการที่ใช้ลงโทษทางอาญาต่อผู้ฝ่าฝืนกฎหมายให้ได้รับผลที่เจ็บปวดหรือไม่มีความสุข (Unpleasure) การกำหนดความผิดเป็นผลร้ายต่อบุคคลอื่นหรือสังคมเท่านั้น (Harmful conduct to other or society) การกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาจะเป็นมาตรการที่นำมาใช้ต่อเมื่อจำเป็นจริง ๆ และไม่มีมาตรการอย่างอื่นทดแทนได้เท่านั้น กฎหมายอาญาเป็นเรื่องที่รัฐลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย เพราะไม่ประสงค์ให้ทำผิดกฎหมาย และที่สำคัญต้องเป็นการพิจารณาถึงการกระทำที่ผ่านมา (Past conduct) เป็นเกณฑ์ เช่น โรงงานแห่งหนึ่งปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำลำคลองโดยไม่ได้รับอนุญาต เมื่ออุตสาหกรรมจังหวัดได้สั่งการให้ยุติการกระทำดังกล่าวแล้วถ้ายังคงฝ่าฝืนซึ่งถือว่าการฝ่าฝืนปล่อยน้ำเสียที่ออกมา นั้นเกิดจากการกระทำที่เกิดขึ้นก่อน ดังนั้นถูกพิจารณาโทษทางอาญาได้ ซึ่งตาม พ.ร.บ. โรงงาน พ.ศ. 2535 ระวังโทษไว้ทั้งจำคุกหรือปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ เป็นต้น

มาตรการทางแพ่ง เนื่องจากเนื้อหาของกฎหมายแพ่งเป็นกฎหมายที่มีหลักการในด้านของการบังคับใช้ปัญหาระหว่างเอกชนกับเอกชน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม โดยอาจจะมีเรื่องของสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ เกิดขึ้นตามความเหมาะสมของเรื่อง เช่น ในเรื่องของโรงงานอุตสาหกรรมที่รัฐกำหนดให้ต้องมีระบบบำบัดของเสียให้เป็นไปตามที่กำหนดเสียก่อน ก่อนที่จะปล่อยของเสียลงสู่แหล่งน้ำทำให้สารมีพิษปนเปื้อน เมื่อประชาชนนำไปใช้อุปโภคบริโภคแล้วเกิดความเจ็บป่วย

หรือเกิดความเสียหายแก่พืชผลทางการเกษตร โรงงานนั้นก็จำเป็นต้องรับผิดชอบ ใช้ค่าเสียหายทางแพ่งให้แก่ผู้เสียหายได้

วิธีการทางรัฐศาสตร์ เป็นการใช้ศาสตร์และศิลป์ของการผสมผสานกันระหว่างการใช้อำนาจตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสร้างความรู้สึกร่วมกันในกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย และชุมชนเพื่อมุ่งรักษาผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวม ซึ่งในการที่รัฐมุ่งรักษาผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวมดังกล่าวทำให้รัฐต้องมีหน้าที่หรือภารกิจหลายประการ

จากหลักการพื้นฐานของกฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทย ทำให้สามารถวิเคราะห์โครงสร้างได้ว่ามีส่วนประกอบที่สำคัญ 5 ส่วน (ธนศ ชาวนาทุ่ง, 2544 : 23) คือ

1. **แนวนโยบายแห่งรัฐ**เกี่ยวกับการพิทักษ์คุ้มครองสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 เป็นครั้งแรก ทั้งนี้เนื่องจากการตื่นตัวและความเคลื่อนไหวของนานาชาติให้ตระหนักถึงสภาพความรุนแรงของปัญหาและอันตรายที่จะเกิดขึ้นต่อสภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ เมื่อสภาพสิ่งแวดล้อมถูกทำลายไป นับจากนั้นแนวนโยบายแห่งรัฐ ว่าด้วยการพิทักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ตามรัฐธรรมนูญได้ระบุไว้ โดยที่ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 หมวด 5 **แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 79** “รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน นโยบายแห่งรัฐนี้แม้ว่าไม่ก่อให้เกิดสิทธิตามรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชน แต่เป็นพื้นฐานและแนวทางให้ฝ่ายบัญญัติที่จะตรากฎหมายออกมา

2. **กฎหมายว่าด้วยนโยบายและการจัดการสิ่งแวดล้อม** หลังจากที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2518 ขึ้น เพื่อเป็นการสนองนโยบายแห่งรัฐว่าด้วยการพิทักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ จากนั้นได้มีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติอีกครั้งเมื่อปี พ.ศ. 2521 จนกระทั่งปัจจุบันได้ใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ถือได้ว่าเป็นกฎหมายแม่บทในการรองรับการใช้อำนาจของรัฐ ในอันที่จะกำหนดนโยบายและการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะภายใต้กฎหมายนี้ได้กำหนดให้มีการประกาศใช้กับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อกำหนดเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับโครงการ

3. กฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันมลภาวะพิษ แม้ว่าในปัจจุบันยังไม่มีการบัญญัติกฎหมายเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขภาวะมลพิษ อย่างไรก็ตาม มีพระราชบัญญัติหลายฉบับที่ตราบังคับใช้อยู่ กฎหมายที่สำคัญได้แก่

3.1 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ระบุไว้ในมาตรา 96 “แหล่งกำเนิดมลพิษใดก่อให้เกิดหรือเป็นแหล่งกำเนิดของการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษอันเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพอนามัย หรือเป็นต้นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้อื่น ต้องรับผิดชอบชดเชยค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายเพื่อการนั้น ไม่ว่าจะการรั่วไหลหรือการแพร่กระจายของมลพิษนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษหรือไม่ก็ตาม เว้นแต่ในกรณีที่พิสูจน์ได้ว่ามลพิษเช่นนั้นเกิดจาก

- 1) เหตุสุควิสัยหรือการสงคราม
- 2) การกระทำตามคำสั่งของรัฐบาลหรือเจ้าพนักงานของรัฐ
- 3) การกระทำหรือละเว้นในการกระทำของผู้ที่ได้รับอันตรายหรือความเสียหาย

เอง หรือของบุคคลอื่นซึ่งมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบโดยตรงหรือโดยอ้อมในการรั่วไหลหรือการกระจายของมลพิษนั้น

ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายซึ่งเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบตามวรรคหนึ่ง หมายรวมถึง ค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ทางราชการต้องรับภาระจ่ายจริงในการขจัดมลพิษที่เกิดขึ้นด้วย

3.2 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 หลักกฎหมายว่าด้วยเหตุรำคาญซึ่งระบุไว้ในหมวด 5 ดังมีสาระดังนี้

มาตรา 25 ในกรณีที่มีเหตุอันอาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียง หรือผู้ที่ต้องประสบกับเหตุนั้นดังต่อไปนี้ให้ถือว่าเป็นเหตุรำคาญ

4. อาคารอันเป็นที่อยู่ของคนหรือสัตว์ โรงงานหรือสถานที่ประกอบการใด ไม่มีการระบายอากาศ การระบายน้ำ การกำจัดปฏิกูลหรือการควบคุมสารเป็นพิษ หรือมีแต่ไม่มีการควบคุมให้ปราศจากกลิ่นเหม็นหรือละอองสารพิษอย่างเพียงพอ จนเป็นเหตุให้เสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

5. การกระทำใด ๆ อันเป็นเหตุให้เกิดกลิ่น แสง รังสี เสียง ความร้อน สิ่งมีพิษ ความสั่นสะเทือน ฝุ่นละออง เขม่า เถ้าหรือกรณีอื่นใดจนเป็นสาเหตุให้เสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

มาตรา 28 ในกรณีที่มีเหตุรำคาญเกิดขึ้นในสถานที่เอกชน ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่นั้นระงับเหตุรำคาญภายในเวลา

อันสมควรตามที่ระบุไว้ในคำสั่ง และถ้าเห็นว่าสมควรจะให้กระทำโดยวิธีใดเพื่อระงับเหตุร้ายกาจนั้น หรือสมควรกำหนดวิธีป้องกันมิให้เหตุร้ายกาจเกิดขึ้นในอนาคต โดยระบุไว้ในคำสั่งได้

สรุปได้ว่าการบังคับใช้กฎหมายเป็นภารกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน ดังนั้นในการบังคับใช้กฎหมายจึงเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยกลไก หลายประการร่วมกันผลักดันกระทำภารกิจต่าง ๆ ในสังคมให้ดำเนินบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ของกฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและยุติธรรมต่อไป

2.5 บทบาทของสื่อมวลชนในการแก้ไขความขัดแย้งในสังคม

ในเรื่องของความขัดแย้งในสังคมนี้ Merrill (1924 อ้างถึงใน ฤดีมาส ปางพุฒิพงษ์, 2534 : 20) นักทฤษฎีด้านวารสารศาสตร์ได้ให้ความเห็นว่า ในประเทศกำลังพัฒนาหรือเป็นสังคมแบบ ดั้งเดิม หรือแบบประเพณี (Traditional Society) ความขัดแย้งมีน้อย แต่ในสังคมยุคแปรเปลี่ยน (Transitional Society) และสังคมสมัยใหม่ระยะแรก ความขัดแย้งในสังคมจะมีมากที่สุด โดยเฉพาะ ในสังคมที่ปัจเจกชนมีเสรีภาพทางความคิดเห็นมากความขัดแย้งก็ยังมีมาก และเมื่อถึงจุดหนึ่งของ สังคมสมัยใหม่ สื่อมวลชนจะมีความรับผิดชอบต่อสังคมจนกระทั่งความขัดแย้งลดลง หนังสือพิมพ์ได้มีการพัฒนาขึ้นในยุคที่เกิดความเป็นเมือง และอ่านออกเขียนได้สูงขึ้น ทำให้เกิดการแสวงหาข่าวสารเพื่อหาคำตอบให้กับปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น ดังเช่น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นอยู่เนื่อง ๆ ในขณะนี้

การพิจารณาถึงบทบาทของสื่อมวลชนในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวนี้ De Fleur (1966 อ้างถึงใน ฤดีมาส ปางพุฒิพงษ์, 2534 : 20) ถือว่าสื่อมวลชนมีอิทธิพลและผลกระทบต่อสังคมรวมทั้งมนุษย์ในสังคมได้ เพราะสื่อมวลชนเป็นตัวกลางที่จะกระจายข่าวสารไปยังสมาชิกในสังคมได้รวดเร็ว และถึงคนเป็นจำนวนมาก ๆ ในเวลาพร้อม ๆ กัน ช่วยให้เรารับรู้ความเป็นไปของสังคม ทั้งภายในและภายนอก เนื้อหาจากสื่อมวลชนสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิด (Cognition) และมีผลต่อพฤติกรรมที่จะแสดงออก (Behavioral Effect) เมื่อทราบถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนแล้ว การนำสื่อมวลชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์จึงต้องทราบถึงศักยภาพของแต่ละสื่อ รวมทั้งความเหมาะสมของสื่อที่จะตอบสนองความต้องการที่ตั้งไว้ ดังนั้นจึงควรพิจารณาว่าสื่อมวลชนนั้นมีบทบาทและภาระหน้าที่อย่างไรต่อสังคมบ้าง

Lasswell (1949 อ้างถึงใน ฤดีมาส ปางพุฒิพงษ์, 2534 : 21) ได้ให้แนวคิดในการศึกษาบทบาททางสังคมของสื่อมวลชน (Sociological Perspective of Mass Communication) โดยแบ่งหน้าที่ของสื่อมวลชนในสังคมเป็น 3 ประการ ดังนี้

1. หน้าที่ในการพิทักษ์ไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมทางสังคม (Surveillance of the environment) ซึ่งหมายถึง หน้าที่ในด้านการสังเกตและติดตามเอาใจใส่เหตุการณ์ หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกสังคม เท่ากับทำหน้าที่เก็บรวบรวมและจรรายงานข่าว (News Reporting) หรือการแจ้งข่าวสาร (Informing) ที่ควรแก่การสนใจไปสู่สมาชิกในสังคมเพื่อให้ตระหนักถึงอันตรายและมองเห็น โอกาสหรือช่องทางต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม

2. หน้าที่ในการหาความสัมพันธ์ในส่วนต่าง ๆ ของสังคม (Correlation of the parts of society) ซึ่งหมายถึง การทำหน้าที่ชี้แจงให้ความเข้าใจว่ามีส่วนใดในสังคมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้น โดยการศึกษารายละเอียดของเหตุการณ์และเรื่องราวที่เกิดขึ้นอย่างรอบคอบ พร้อมทั้งทำหน้าที่ในการตีความและอธิบายขยายความเข้าใจให้แก่สมาชิกของสังคมซึ่งเป็นการกระตุ้นให้มีปฏิกิริยาโต้ตอบต่อเหตุการณ์ หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นเท่ากับทำหน้าที่ชักจูงใจ (Persuasion) หรือบทบรรณาธิการ (Editorial)

3. หน้าที่ในการถ่ายทอดมรดกทางสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง (Transmission of the social heritage) ซึ่งหมายถึง หน้าที่สืบทอดความคิดเห็นความเชื่อค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคมจากสมาชิกของสังคมในช่วงยุคสมัยหนึ่งไปสู่สมาชิกในยุคสมัยต่อ ๆ ไปเพื่อเป็นการอบรมให้สมาชิกใหม่ของสังคมได้เรียนรู้บทบาท และสถานภาพทางสังคมเป็นหน้าที่ด้านให้การศึกษ (Educational Function) ของสื่อมวลชน

ต่อมา Schramm (1974 อ้างถึงใน ฤดีมาส ปางพุฒิพงษ์, 2534 : 21) และคนอื่น ๆ รวมทั้ง Wright (1975 อ้างถึงใน ฤดีมาส ปางพุฒิพงษ์, 2534 : 21) ได้เสนอหน้าที่หลักสำคัญเพิ่มเติมอีก 1 ประการ ถูกรวมเป็นหน้าที่ที่ 4 ของการสื่อสารมวลชนคือ หน้าที่ในการให้ความบันเทิง (Entertainment) เป็นการสร้างสรรค์ความสนุกสนานเพลิดเพลินให้แก่สมาชิกในสังคม เพื่อการพักผ่อนและลดความตึงเครียดจากสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่แต่ละคนประสบอยู่ในสังคมสมัยใหม่ อนึ่งหน้าที่ประการสุดท้ายนี้มีไข่มุกให้ความสนุกสนานเพียงด้านเดียว แต่ควรมีความรู้ที่น่าสนใจสอดแทรกอยู่

ดังนั้นผู้ศึกษาจึงสนใจเกี่ยวกับอิทธิพลของการรับข่าวสารที่มีผลต่อความรู้ในเรื่องการจัดการของเสียจากฟาร์มสุกร รวมถึงบทบาทของสื่อมวลชนในการตรวจสอบสถานประกอบการเพื่อให้ปฏิบัติได้ถูกต้องและช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน

2.6 ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากมลภาวะในฟาร์มสุกร

2.6.1 ผลกระทบจากมลพิษทางอากาศ

โดยทั่วไปอากาศบริสุทธิ์ประกอบด้วยไนโตรเจน 78.09 % ออกซิเจน 20.94 % โดยปริมาตรก๊าซอาร์กอน คาร์บอนไดออกไซด์ ฮีเลียม คริปทอน ซีนอน เป็นองค์ประกอบของอากาศอีกประมาณ 0.97 นอกจากนี้ก๊าซต่าง ๆ แล้วในบรรยากาศยังมีฝุ่นละอองหลายขนาดและมีไอน้ำประมาณ 1 – 3 % เมื่อมีสิ่งแปลกปลอมและองค์ประกอบ ได้แก่ ตะกั่ว ทินเนอร์ ฝุ่นละออง และก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ สิ่งแปลกปลอมและองค์ประกอบเหล่านี้จัดว่าเป็น มลพิษ และเรียกอากาศไม่บริสุทธิ์ว่ามลพิษทางอากาศ ได้แบ่งประเภทของมลพิษทางอากาศเป็น 2 ประเภท คือ อนุภาคมลสาร (Particulates) และก๊าซและไอ (Gas and Vapour) ดังนี้

1. อนุภาคมลสาร ได้แก่มลพิษในอากาศซึ่งอยู่ในสภาพของแข็งหรือของเหลว ยกเว้นไอน้ำที่อุณหภูมิและความดันปกติและอาจมีขนาดตั้งแต่ 0.1 ไมครอน จนถึง 200 ไมครอน (หนึ่งไมครอนเท่ากับหนึ่งในล้านของเมตร)

1.1) ของแข็ง (Solids) อาจแบ่งแยกเป็น 3 ประเภท คือ ฝุ่น (Dusts) ละออง (Fumes) และควัน (Smokes)

ฝุ่น เป็นสารอินทรีย์หรืออนินทรีย์ ได้แก่ ฝุ่นที่เกิดจากการอุตสาหกรรม หรือโดยธรรมชาติ อนุภาคมลสารนี้จะมีขนาดใหญ่จนกระทั่งถึงเล็กกว่า 10 ไมครอน

ละออง เกิดจากการเผาเชื้อเพลิง การกลั่นตัว หรือปฏิกิริยาเคมี มักมีขนาดตั้งแต่ 1 ไมครอน จนถึง 0.0001 ไมครอน

ควัน เกิดจากการสันดาป เช่น การเผาไหม้ ถ่าน ถ่านหิน มีขนาดเล็กกว่า 0.5 ไมครอน

1.2) ของเหลว ได้แก่หมอกต่าง ๆ อนุภาคมลสารประเภทนี้มีขนาดตั้งแต่ 0.1 ไมครอน ถึง 25 ไมครอน

2) ก๊าซและไอ ได้แก่ มลพิษในอากาศซึ่งอยู่ในสภาพก๊าซและไอ ตามปกติแล้วจะพบก๊าซไนโตรเจน ออกซิเจน คาร์บอนไดออกไซด์และไอน้ำ

แหล่งกำเนิดของมลพิษทางอากาศ อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ แหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศตามธรรมชาติ และแหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศจากการกระทำของมนุษย์ (ธนศ ชาวนาทุ่ง, 2544 : 25) ดังนี้

1) แหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศตามธรรมชาติเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ ฤดูกาล หรือแม้แต่วัฏจักรของอินทรีย์สาร ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศขึ้นได้

2) แหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศจากการกระทำของมนุษย์ เมื่อมนุษย์ใช้พลังงานในการดำรงชีวิตประจำวัน และในการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี การเผาผลาญเชื้อเพลิงต่าง ๆ เพื่อให้ได้พลังงานจะทำให้เกิดมลพิษทางอากาศ เช่น การใช้ถ่านไม้หรือก๊าซหุงต้มในการต้มอาหาร รวมทั้งการปศุสัตว์อีกด้วย

พันทิพา พงษ์เพียรจันทร์ (2540) ได้กล่าวถึงมลภาวะทางมลพิษไว้ว่า มลสารที่มีสารระเหยประกอบอยู่ถึง 60 ชนิด ในจำนวนนี้มีอยู่ 12 ชนิดที่ถูกจัดว่าเป็นก๊าซพิษ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มดังนี้

- 1) กลุ่ม carboxylic acid เช่น acetic acid, butyric acid
- 2) กลุ่ม phenolic compound เช่น P - cresol และ phenel
- 3) กลุ่ม aliphatic and nitrogen containing compound เช่น Ammonia
- 4) กลุ่ม sulphur - containing compound เช่น Hydrogen sulphide (กลิ่นที่เหม็นที่สุด) dimethyl sulphide ethyl mercaptan และ methyl mercaptan

อัตราการเกิดก๊าซขึ้นอยู่กับอุณหภูมิและความเข้มข้นของแหล่งต้นผลิต ซึ่งส่งผลกระทบต่อคนและสัตว์ ดังนี้

- 1) ก๊าซแอมโมเนียและก๊าซไนโตรเจนอื่น ๆ

ก๊าซแอมโมเนียเกิดจากการทำงานของแบคทีเรีย ปฏิกิริยาที่เร่งปฏิกิริยาเกิดเร็วขึ้นคือ อุณหภูมิ ความชื้นสูง แต่สภาพที่ร้อนและแห้งชื้นของเมืองไทยจะเกิดก๊าซแอมโมเนียได้ง่าย ก๊าซไนโตรเจนเหล่านี้ถ้ามีในระดับสูงก็จะเป็นพิษ ระดับที่คนทนได้ต่ำสุดเมื่อได้รับก๊าซวันละ 8 ชั่วโมง เป็นเวลา 5 วันติดต่อกันคือ

แอมโมเนีย (NH ₃)	25 ppm.
ไนโตรเจนออกไซด์ (NO)	25 ppm.
ไนโตรเจนไดออกไซด์ (NO ₂)	5 ppm.

ในฟาร์มสัตว์ทุกชนิดจะมีการปล่อยก๊าซเหล่านี้ออกมาจากมูลตลอดระยะเวลาที่ปลอดภัยสำหรับผู้ที่ต้องอยู่ในสภาพที่ได้รับก๊าซตลอดเวลาคือ 2 - 10 ppm. ถึงแม้จะไม่สามารถจับกลิ่นได้ก็ตาม ควรมีการตรวจวัดไม่ควรใช้จมูกดมกลิ่นมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ เพราะ NH₃ จะไปทำลายซีเลีย (แผงขนที่อยู่ในปอดทำหน้าที่กรองอากาศก่อนเข้าปอด) ทำให้เกิดการติดเชื้อของทางเดินระบบหายใจได้ง่าย

- 2) ก๊าซไฮโดรเจนซัลไฟด์ (Hydrogen sulphide)

เป็นก๊าซที่เหม็นที่สุด โดยระดับสูงสุดที่ยอมรับได้สัมผัสได้คือ 5 ppm. หากคนได้รับ 50 - 100 ppm. จะเกิดการอาเจียน คลื่นเหียนและท้องเสีย หากได้รับ 500 ppm. จะ

ต้นเต้าน หมดสติ และจะตายอย่างรวดเร็วเมื่อได้รับ 600 ppm. เนื่องจากเป็นก๊าซที่มีกลิ่นเหม็น จึงสร้างความรำคาญให้กับชุมชนเป็นอย่างมากเป็นต้นเหตุแห่งความขัดแย้งระหว่างฟาร์มกับชุมชน

3) ก๊าซมีเทน

เป็นก๊าซที่เกิดจากการหมักสารอินทรีย์ของจุลินทรีย์ โดยเฉพาะสัตว์เคี้ยวเอื้อง ถึงแม้จะไม่ถูกจัดเป็นก๊าซพิษแต่ถ้าได้รับในระดับสูง จะทำให้เกิดอาการมีนศิริษะและง่วงนอนได้ เป็นก๊าซติดไฟ ก๊าซมีเทน 1 โมล เป็นเหตุให้เกิด Green house effect ได้มากกว่าก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ถึง 15 เท่า และยังทำลายชั้นบรรยากาศโอโซนอีกด้วย ก๊าซมีเทนมีกลิ่นเหม็นรุนแรง ถ้าได้รับนาน ๆ ประสาทรับกลิ่นจะชาไม่สามารถรับกลิ่นได้

2.6.2 ผลกระทบที่เกิดจากมลภาวะในฟาร์มสุกร

1) ผลกระทบต่อสุขภาพคน

ผลของก๊าซแอมโมเนียและไฮโดรเจนซัลไฟด์ที่ระดับต่าง ๆ มีผลทำให้คนเสียชีวิตได้ หากได้รับแก๊สไฮโดรเจนซัลไฟด์ในปริมาณ 600 ppm.

2) เป็นแหล่งแพร่กระจายเชื้อโรคและพาหะนำโรค

มูลสุกรที่หมักหมม นอกจากทำให้เกิดกลิ่นเหม็นแล้ว ยังเป็นแหล่งเกิดเชื้อโรคและเป็นที่เพาะพันธุ์แมลงวันเป็นอย่างดี ซึ่งไม่ได้เป็นปัญหาเฉพาะกับสุขภาพของสุกรเท่านั้น ยังมีผลออกไปไกลนอกฟาร์ม ในบางช่วงฤดูกาลและบางช่วงเวลาไปไหลหลายกิโลเมตร ทั้งกลิ่นและแมลงวัน ซึ่งรบกวนชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงเกิดปัญหาทางด้านสาธารณสุข

3) ปัญหาต่อคุณภาพของน้ำดินในแหล่งธรรมชาติ

น้ำเสียจากฟาร์มสุกรสามารถซึมลงดินไปปนเปื้อนน้ำใต้ดินในชั้นที่ไม่ลึกนักได้ ทำให้ไม่สามารถนำน้ำบาดาลมาใช้ประโยชน์ได้ นอกจากนี้ในช่วงฤดูฝนน้ำเสียเหล่านี้อาจจะล้นออกไปนอกฟาร์มไปปนเปื้อนแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ คู คลอง หนองบึง และอ่างเก็บน้ำและถ้ามีปริมาณมากเกินไป อาจทำความเสียหายกับพื้นที่เพาะปลูก และบ่อกึ่ง บ่อปลาที่อยู่รอบ ๆ ฟาร์มนั้นได้

4) ผลกระทบต่อคุณภาพของดิน

ในมูลสุกรมีแร่ธาตุและสารประกอบหลายชนิด เมื่อมีการสะสมมากเกินไป จะเกิดผลเสียกับดิน เช่น ฟอสฟอรัส สังกะสี ที่นิยมเสริมกันในระดับสูงมากในอาหารสุกร ทำให้หลงเหลืออยู่ในอุจจาระ รวมทั้งสารประกอบไนโตรเจนในมูลสุกรที่ถูกแบคทีเรียย่อยสลายเป็นไนเตรทและไนไตรท์ในฤดูฝน อาจถูกชะล้างลงในแหล่งน้ำใกล้เคียงแล้วเข้าไปปนเปื้อนพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลออกไปได้อีก

5) ผลกระทบทางสังคม

มลภาวะจากฟาร์มสุกรไม่ว่าจะเป็นสิ่งขับถ่าย น้ำเสีย กลิ่น ก๊าซ แอมโมเนีย และเสียงรบกวน เป็นสิ่งที่สังคมทั่วไปรังเกียจ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง ดังที่มีกรณีพิพาทและเป็นข่าวอยู่เสมอ ๆ บางครั้งร้ายแรงถึงขั้นทำร้ายร่างกายหรือเผาฟาร์มก็เคยปรากฏมาแล้ว ดังเช่นที่ตำบลมะเขือแจ้ จังหวัดลำพูน

สรุปแล้วมูลสัตว์มีส่วนทำให้เกิดมลภาวะทางบรรยากาศ ดิน แม่น้ำ ลำคลอง ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งคน สัตว์ และพืช สาเหตุของปัญหานี้มาจากอาหารที่สัตว์กิน วิธีการลดปัญหานี้คือ อย่าใส่สารอาหารมากเกินไปเพื่อให้สารอาหารตกค้างในมูลให้น้อยที่สุด กลิ่นของมูลจะไม่รุนแรง ปัญหามลภาวะอื่น ๆ จะลดลงตามไปด้วย (ธเนศ ขาวนาทุ่ง, 2544)

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ธเนศ ขาวนาทุ่ง (2544) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการยอมรับจำนวนของชุมชนต่อปัญหามลพิษจากฟาร์มปศุสัตว์ กรณีบ้านป่าข่อยเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าสาเหตุของการยอมรับจำนวนของชุมชนในการต่อต้านปัญหามลพิษจากฟาร์มปศุสัตว์มีสาเหตุจาก

1. การเคลื่อนไหวของชุมชนเป็นการรวมตัวอย่างหลวม ๆ จึงเกิดความอ่อนแอของการชุมนุมหลายด้าน
2. กระบวนการแก้ปัญหาของหน่วยงานราชการที่เลือกปฏิบัติด้วยวิธีประนีประนอมมากกว่าการบังคับใช้กฎหมาย
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ดูแลอย่างจริงจังต่อเนื่อง
4. ปัจจัยภายนอกที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของฟาร์มและ ทศนคคชของพนักงานของรัฐที่รับผิดชอบส่วนใหญ่เป็นลักษณะผู้ประกอบการมากกว่า ผู้ให้บริการประชาชน ผลแห่งการยอมรับจำนวนของชุมชนในการต่อต้านปัญหามลพิษจากฟาร์มปศุสัตว์ที่สำคัญคือชาวบ้านยังคงได้รับความเดือดร้อนรำคาญจากกลิ่นเหม็นของมูลสัตว์ต่อไป และได้รับผลกระทบใน 4 ด้านคือ ด้านอนามัยชุมชน ด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพจิตและด้านเศรษฐกิจและสังคม

สพสุข ลีละบุตร (2543) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาเกาะเกร็ด จังหวัด นนทบุรี พบว่าประชาชนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ได้แก่ เพศ อาชีพ สถานภาพทางสังคม ส่วนความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีผลต่อการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยพบว่า

เพศชาย กลุ่มอาชีพรับจ้างทั่วไป กลุ่มที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับสูง และกลุ่มที่มีสถานภาพทางสังคม จะมีส่วนร่วมมากกว่ากลุ่ม อื่น ๆ ปัญหาและอุปสรรคคือประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว จึงทำให้ไม่ค่อยมีเวลาและโอกาสที่จะ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมได้เท่าที่ควร ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจในนโยบายของทางภาครัฐอย่างชัดเจน และประชาชนท้องถิ่นยังไม่ให้ความสนใจในการรวมตัวกันอย่างจริงจังเพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมเท่าที่ควรเนื่องจากผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นยังไม่ได้กระจายสู่ประชาชนส่วนใหญ่อย่างแท้จริง

สมพร คุ้มจอหอ (2540) ได้ศึกษาปัญหาการจัดการมลภาวะทางกลิ่นจากมูลสัตว์ในงานฟาร์มปศุสัตว์ของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตลำปาง มลภาวะทางกลิ่นจากมูลสัตว์ในฟาร์มมีผลกระทบต่อสุขภาพจิตและสุขภาพร่างกายของผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน และนักศึกษา แต่มีผลกระทบค่อนข้างน้อยต่ออาจารย์ผู้ปฏิบัติงานในฟาร์ม และคนงานในฟาร์ม ส่วนการรบกวนของแมลงที่เกิดจากมูลสัตว์ในฟาร์มพบว่ามีผลต่อประชากรทุกกลุ่ม ส่วนในด้านการจัดการมลภาวะจากมูลสัตว์ทั้งกระบวนการจัดการมลภาวะด้านต่าง ๆ ในด้านปัจจัยสำหรับการจัดการมลภาวะจากมูลสัตว์ในฟาร์ม และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรปรับปรุงโรงเรือน พร้อมทั้งเพิ่มเครื่องมืออุปกรณ์ในการจัดการมูลสัตว์ และควรปรับกระบวนการจัดการมูลสัตว์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการนำมูลสัตว์ไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น รวมทั้งใช้สารอินทรีย์วัตถุจากมูลสัตว์เพื่อช่วยลดกลิ่น ตลอดจนใช้ขี้เถ้าแมลงกำจัดแมลงวันและยุงในฟาร์มด้วย ทั้งนี้ต้องใช้อย่างระมัดระวังและคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นประการสำคัญด้วย

มลวิภา ศิริโหราชัย (2542) ได้ศึกษากระบวนการรวมพลังของชุมชนท้องถิ่นเพื่อคัดค้านการกำจัดมูลฝอยแบบฝังกลบในชุมชนที่บ้านเกษตรใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า เป็นพื้นฐานของชุมชนบ้านเกษตรใหม่ ซึ่งมีวิถีชีวิตที่พึ่งพาอาศัยกัน มีความรักเอื้ออาทรและผ่านความลำบากมาด้วยกัน จากการต่อสู้ช่วงชิงที่ทำกินในอดีตที่ผ่านมา เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลให้การรวมพลังเคลื่อนไหวคัดค้านการสร้างหลุมกำจัดมูลฝอย มีศักยภาพที่สามารถสร้างอำนาจต่อรองเพื่อปกป้องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ตลอดจนถึงการแก้ไขปัญหาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของชุมชน ซึ่งเป็นการศึกษาที่จะทำให้เห็นกระบวนการรวมพลังเคลื่อนไหวของชุมชนท้องถิ่นเพื่อคัดค้านการสร้างหลุมกำจัด มูลฝอย โดยวิธีฝังกลบได้อย่างชัดเจน

ฉัตรกมล ศรีธีรรัตน์ (2542) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการประหยัดพลังงานไฟฟ้าในชีวิตประจำวันของนักเรียนหญิงที่ศึกษาในโรงเรียนลำปางกัลยาณี ผลการศึกษาพบว่า ทศนคติในเรื่องการประหยัดพลังงานไฟฟ้ากับพฤติกรรมการประหยัดพลังงานไฟฟ้ามีความสัมพันธ์กัน ($r = 0.1838$) และได้อธิบายไว้ว่าเนื่องจากทศนคติเป็นสภาพจิตที่บุคคลมีต่ออะไรก็ได้ และลักษณะของการกระทำหรือพฤติกรรมส่วนใหญ่ของบุคคลจะถูกควบคุมด้วยทศนคติ ดังนั้น

ทัศนคติที่นักเรียนในกลุ่มตัวอย่างทำคะแนนได้มากจึงส่งผลให้พฤติกรรมการประหยัดไฟฟ้ามีความเหมาะสมมากด้วย

เพ็ญอุอน แสงสุข (2541) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมของนักเรียน ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อ. เมืองลำปาง จ. ลำปาง พบว่า การเป็นแบบอย่าง ด้านการปฏิบัติ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน และการประพฤติปฏิบัติของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ทัศนคติและความรู้ความเข้าใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน

สุนีย์ สีสุวรรณ (2540) ศึกษาถึงความรู้และพฤติกรรมเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาพยาบาลบรมราชชนนีเขตภาคเหนือตอนบน พบว่า นักศึกษาพยาบาลที่มีการรับรู้ข้อมูลวารสารทางสิ่งแวดล้อมต่างกันมีความรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่ต่างกัน แต่มีพฤติกรรมเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างกัน และความรู้มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับพฤติกรรม

พงษ์นรินทร์ ชื่นวงศ์ (2543) ศึกษาถึงความเต็มใจที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมการจัดการมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองพะเยา พบว่า การศึกษาที่แตกต่างกันมีผลต่อความเต็มใจที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมการเก็บและขนมูลฝอยที่ต่างกัน อาชีพมีความสัมพันธ์กับความเต็มใจที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมการเก็บและขนมูลฝอย เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขายและธุรกิจส่วนตัวซึ่งมีการก่อให้เกิดขยะมูลฝอยมากกว่าอาชีพอื่น ๆ ทำให้มีความตระหนักและเต็มใจที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมในการจัดการมูลฝอย รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่เทศบาลที่ทำหน้าที่จัดเก็บและขนขยะมูลฝอยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วิไลวรรณ สุปรียาพร (2543) ศึกษาถึงการจัดการน้ำเสียของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองพะเยา ซึ่งผลการศึกษาในด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเสียในเขตเทศบาลเมืองพะเยาพบว่า ประชากรร้อยละ 86.3 เห็นด้วยว่าทุกครัวเรือนต้องรับผิดชอบร่วมกันในการจัดการน้ำเสีย รวมทั้งระบบบำบัดน้ำเสียด้วย และประชากรร้อยละ 92.0 เห็นว่าการลดปัญหาน้ำเสียเริ่มต้นได้ที่ตัวเองและครอบครัว แต่ร้อยละ 42.3 ไม่เห็นด้วยในเรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการเสียค่าธรรมเนียมในการบำบัดน้ำเสียต่อรายบุคคล ในส่วนของบทบาทของเทศบาลเมืองพะเยาในการบำบัดน้ำเสีย ดังนั้นมีการใช้สื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในการสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเสียเพียงร้อยละ 34.0 ซึ่งสรุปได้ว่า ประสิทธิภาพตรง ความรู้และทัศนคติของบุคคลมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล

ปรารภนา ตั้งประเสริฐ (2545) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบำบัดน้ำเสียระดับครัวเรือนของประชาชน ในเขตเทศบาลเมืองพะเยา พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสีย การศึกษาและการได้รับข่าวสารมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับความรู้ และความรู้มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับทัศนคติเกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสีย ส่งผลให้เกิดความตั้งใจและนำไปสู่พฤติกรรมการบำบัดน้ำเสียในที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่าอาชีพมีความสัมพันธ์กับบรรทัดฐานส่วนบุคคล ความตั้งใจในการบำบัดน้ำเสียและพฤติกรรมในการบำบัดน้ำเสีย ความคาดหวังทางสังคมกับกลุ่มตัวอย่างในเรื่องการบำบัดน้ำเสียระดับครัวเรือนอยู่ในระดับต่ำ ไม่มีความสัมพันธ์กับบรรทัดฐานส่วนบุคคลในเรื่องการบำบัดน้ำเสียและบรรทัดฐานส่วนบุคคล ไม่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจในการบำบัดน้ำเสีย การศึกษาและการได้รับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับเกณฑ์ส่วนบุคคลในการบำบัดน้ำเสียระดับครัวเรือน และทัศนคติเกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสียมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับเกณฑ์ส่วนบุคคลในการบำบัดน้ำเสียระดับครัวเรือน การศึกษาการได้รับข่าวสาร ความคาดหวังทางสังคมและทัศนคติเกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสียมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจในการบำบัดน้ำเสียระดับครัวเรือน รายได้ การศึกษา การได้รับข่าวสาร ความคาดหวังทางสังคม ความรู้เกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสียและบรรทัดฐานส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการบำบัดน้ำเสียระดับครัวเรือน